

משך חכמה

פרשת אחרי מות – קדושים, מפרשת אחרי מות פסקא נה - ס

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' לא תשפ"ה טל: 03-5740046 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

[נה]

(יח, ב) דְּבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם:

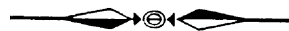
איך יאמר משה לישראל "אני ה'"

(יח, ב) דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם וכו'. בתורת כהנים (פרשה ח, פרק יג, אות ה) אמור להן אף אני מוזהר, כשם שאמרתי לך וקיבלת, כך אמור להם ויקבלו. פירוש, שהוא מוזהר על פרישה מאשה, כן אתם מוזהרים על פרישה מערוה, שמשה

¹ [נה] (יח, ב) "דְּבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם" ע"כ, ויש לדקדק, כיון שמשה נשלח לדבר אל ישראל, איך אמר לו ה' שיאמר לישראל "אני ה' כו'", חלילה, לפיכך מפרשים רבותינו בתורת כהנים (פרשה ח, פרק יג, אות ה) וז"ל "רבי אומר, דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אני ה' אלהיכם, אמור להן, אף אני מוזהר. כשם שאמרתי לך וקיבלת, כך אמור להן ויקבלו" ע"כ, ולפי זה לשון "אני" פירושו אני מוזהר מה', וקיבלתי, כך אמור להם שיקבלו. אבל לא מובן מה היא האזהרה שהוזהר משה רבינו וקיבל.

ונראה, שציוה עליו שיפרוש מהאשה, דכתיב (דברים ה, כז-כח) "כז (כז) לֹא יֵשֶׁב עִמָּךְ וְאִתְּךָ אֵלֶיךָ אֶת כָּל הַמִּצְוָה וְהַחֲקִים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּלְמָדֵם וְעָשׂוֹ בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר אָנֹכִי נֹתֵן לָהֶם לְרִשְׁתָּהּ", היינו שהם ישובו לאהליהם, היינו לנשותיהן, אבל אתה תהיה פרוש מהאשה ותהיה עמדי, כך דרשו חז"ל ביבמות סב, א ועיין בזה פסקא הבאה.

² תמצית דבריו: יש לדקדק, איך יאמר משה לישראל אני ה', ופירושו חז"ל, שיאמר להם אני גם כן הוזהרתי, היינו לפרוש מהאשה, וקיבלתי, כך אתם מוזהרים לפרוש מעריות ותקבלו.

[נו - המשך]

³ [נו - המשך] אבל יש לדקדק בזה: א. מה כונת ה' יתברך בזה שיאמר להם, כשם שאני הוזהרתי וקיבלתי, כך אתם, ומאי שנא מצוה זו מכל מצוות התורה שלא ציוה למשה לומר כן. ב. הא תניא ביבמות (סב, א) "שלשה דברים עשה משה מדעתו והסכימה דעתו לדעת המקום, פירש מן האשה, ושיבר הלוחות, והוסיף יום אחד. פירש מן האשה, מאי דרש, אמר, ומה ישראל שלא דברה עמהם שכינה אלא לפי שעה, וקבע להם זמן, אמרה תורה

נצטוה (דברים ה, כח) ואתה פה עמוד עמדי. עיין יבמות סב, א ופשוט².

[נו - המשך]

מדוע ציוה ה' למשה לומר לישראל, שכשם שציוה עלי לפרוש מהאשה וקיבלתי, כך אתם תקבלו, והרי משה פרש מדעתו

ועל³ דרך מושכל יתכן כוונת הפרשה, דכבר ביארו חכמים בספריהם, שהתורה לא ציוה צווים, אשר יהיו קשים על חברת

אל תגשו אל אשה, אני שמיוחד לדבור בכל שעה ושעה, ולא קבע לי זמן על אחת כמה וכמה, והסכימה דעתו לדעת המקום, שנאמר (דברים ה, כז) לך אמור להם שובו לכם לאהליכם ואתה פה עמוד עמדי" ע"כ. אם כן אינו דומה כלל משה רבינו לכל ישראל, שמשה מעצמו הבין שצריך לפרוש, אם כן פשיטא שאם ה' הסכים על ידו, שיקבל, אבל ישראל לא הבינו מדעתם זאת, להפך לא רצו לפרוש מהעריות כדלהלן, ואיך ילמדו ממשה לפרוש מהעריות. ג. מדוע הקדים ה' יתברך לפרשת עריות ואמר (ד) אֶת מִשְׁפָּטֵי תַעֲשׂוּ וְאֶת חֻקֵּי תִשְׁמְרוּ לִלְכֹת בָּהֶם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם: (ה) וְשָׁמַרְתֶּם אֶת חֻקֵּי וְאֶת מִשְׁפָּטֵי אֲשֶׁר יִצְעֶשׂה אִתְּם הָאָדָם וְחֵי בָהֶם אֲנִי ה'". ד. מדוע חוזר ואומר כמה פעמים אני ה'.

ונראה, שיש כאן דבר מושכל מאוד בכונת ה' יתברך, דכבר ביארו חכמים בספריהם, שהתורה לא ציוה מצוות אשר יהיה קשה לגוף החומרי המחובר בנפש רוחנית לקיימם. הן לאדם הפרטי, והן חוקים לכלל הציבור, אזרח וגר כהן וישראל. אלא כל מצוות התורה הם באופן שאדם יכול לנהוג עם גופו במזג גופני שווה וטבעי, ביחד עם קיום המצוות, וכל דבר שכדי לקיימו אין צורך לשנות את טבע האדם, יש לו קיום, והבורא יתברך רצה שיהיה קיום למצוות ה', לכן ציוה מצוות שלא ימנעו מטבע הגוף לקיימם. וזה עומק כונת חז"ל (זוהר הקדוש, בראשית וישלח, קב-קג מהד' הסולם. ובעוד מקומות בזה הקדוש) רמ"ח אברים ושס"ה גידים, וכנגדם עשה ולא תעשה. וצריך ביאור בכונתם, אבל התכונו לומר, שכל מצוות התורה הקדושה, הן מצוות עשה והן לא תעשה, תואמות להפליא את כל גוף האדם, ויכול לקיימם בלי לשנות כלל את טבעו ומזגו הנכון, וזה כוונת הכתוב בקהלת (ז, כט) "לִבְדָּ רָאָה זֶה מִצְּאֵתִי אֲשֶׁר עָשָׂה הָאֱלֹהִים אֶת הָאָדָם יִשָּׁר וְהִמָּה בִקְשׁוֹ חֲשָׁבֹנוֹת רַבִּים", שהבורא יתברך עשה את האדם ישר, אשר חלקיו יתאימו עם חלקי התורה, והנפש ינהיג הגוף בדרך המסודר מאלקי יתברך, באופן נפלא. ומטעם זה לא ציוה לפרוש מאוכל לגמרי יותר ממה

משך חכמה

פרשת אחרי מות – קדושים, מפרשת אחרי מות פסקא נה - ס

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' לא תשפ"ה טל: 03-5740046 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

וכל מצוה שקיבלו עליהן בקטטה [שבת קל, א]. לכן אמר, שלא תדמו כי הוא קשה לקיים ובלתי אפשרי לטבע הגוף לקיים דבר זה, לכן אמר להם אני ה' אלהיכם, שאני הוא בוראכם, ויודע טבעכם ומוסדות מזג גופכם, כי לא כבד הוא להתאפק בעד התאוה ולתת רסן להחמדה, ואני הוא המצוה, שלא תעשו מעשי ארץ מצרים ומעשי ארץ כנען כו', ושמרתם את חוקותי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, שיהיו לחיות נפש האדם ולהנהיגה, באופן שיהיה טוב לו בעולם הזה ואשרי חלקו לעולם הבא, לא דברים הממיתים. וזה שאמר, שכשם שצוה לי השם יתברך הפרישה לגמרי, באשר לפי זכות חומרי וטבעי, עד כי שב לדק ספירי, ושבה בשרי לרוחני, ואיננו במרכבת האנושי והבשרי כלל, ויכול אני לקיים זה, ככה כשצוה לכם בני ישראל על העריות, בטח ידע היודע כל, כי לזכות מזגם והנהגתם

הגוף עם הנפש לקיימו, לחוקים כוללים כאזרח כגר, כעם ככהן, רק דברים אשר נטועים המה להנהיג על פיהם המזג הגופני במזג שוה, וכל טבעי לא יושבת, והדברים ארוכים. וזה פירוש מאמרם (זוהר הקדוש, בראשית וישלח, קב-קג מהד' הסולם. ובעוד מקומות בזוהר הקדוש) רמ"ח אברים ושס"ה גידים, וכנגדם עשה ולא תעשה, שהבורא יתברך עשה את האדם ישר (קהלת ז, כט) אשר חלקו יתאימו עם חלקי התורה, והנפש ינהיג הגוף בדרך המסודר מאלקי יתברך באופן נפלא. לא גדרה התורה פרישת המאכל לגמרי יותר מכפי אשר יכול לסבול מזג האדם, ולא מנעה ענין המשגל מאשר יאות לקיים המין ולמזג הגוף, וכיוצא בזה. וכבר נתחברו ספרים על זה, לכן אקצר. וזה מאמר התורה, כי עריות נפשו של אדם מחמדתו, ועתידין ישראל לינתק כו' (תורת כהנים, פרשה ח, פרק יג, אות ד) שלא בכו רק להתיר עריות בפרהסיא (יומא עה, א), וכן בימי עזרא (נחמיה פרק יג),

שאדם יכול לסבול לפי טבעו, ולא מנע לבוא לאשתו כדי לקיים פריה ורביה, וכדי למזג את גופו, כידוע.

ולאחר הקדמה זו נבוא ליישב הדקדוקים הנ"ל, דהנה המצוה היחידה שהיה קשה לישראל לקבל, זו פרישה מעריות, וכן דרשו רבותינו ז"ל (תורת כהנים, פרשה ח, פרק יג, אות ד) "רבי אומר, גלוי היה לפני מי שאמר והיה העולם, שסופן לינתק בעריות, לכן בא עליהן בגזרה, אני ה' אלהיכם, דעו מי הגוזר עליכם, וכן מצינו שניתקו בעריות שנאמר (במדבר יא, י) וישמע משה את העם בוכה למשפחותיו וגו'" ע"כ, וכן אמרו ביומא (עה, א) שבכו להתיר להם עריות, וכן היה בימי עזרא (נחמיה פרק יג), וכן אמרו בשבת (קל, א) "כל מצוה שקבלו עליהם בקטטה כגון עריות, דכתיב וישמע משה את העם בכה למשפחותיו על עסקי משפחותיו, עדיין עושין אותה בקטטה, דליכא כתובה דלא רמו בה תיגרא" ע"כ.

ובזה יבואר היטב כונת המאמר של משה לישראל, שכיון שבא לצוות על העריות, וידע ה' יתברך שיהיה קשה להם לפרוש מהם, אם כן יאמרו בני ישראל שציוה ה' מצוה שהוא נגד טבע הגוף לקיים דבר זה, לכן ציוה ה' למשה לומר להם "אני ה' אלוהיכם", כלומר אני הוא בוראכם, ויודע טבעכם ומוסדות מזג גופכם, ואני יודע שבאמת זה לא דבר בלתי אפשרי להתאפק בעד התאוה ולתת רסן להחמדה, שאף על פי שבתחלה זה קשה מאוד, ונראה שזה נגד הטבע, אבל כשאדם מתגבר ומתמיד בזה, טבעו ומזגו משתוו בזה לנפשו, ואין לו קושי כלל בזה, להפך זה טוב לגופו.

לכן אני מצוה אתכם שלא תעשו מעשי ארץ מצרים ומעשי ארץ כנען. ולכן הקדים לפרשת עריות ואמר "ד) אַתְּ מִשְׁפָּטִי תַעֲשֶׂה וְאַתְּ חֻקִּי תִשְׁמְרוּ לְלִבְּךָ בְּהֵם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם: (ה) וְשִׁמְרָתֶם אֶת חֻקִּי וְאַתְּ מִשְׁפָּטִי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אִתְּם הָאָדָם וְחֵי בְהֵם אֲנִי ה'", שאם האדם ינהיג את עצמו באופן זה, יהיה לו טוב גם בעולם הזה, כי הנהיגה זו היא טובה לגוף, אלא שהנפש הבהמית חומדת יותר ממה שטוב למזג הגוף באמת, אבל האדם המשכיל שמתגבר על טבעו באמת יהיה לו טוב יותר בעולם הזה על ידי פרישה מעריות. ומלבד הטוב בעולם הזה, אשרי חלקו לעולם הבא. ובזה מיושב דקדוק ג' ד'.

ובזה יתבאר גם כונת ה' יתברך שאמר למשה לומר לישראל, שאני הוזהרתי וקבלתי, וכונת הדבר הוא, שזה שציוה עלי ה' יתברך לפרוש לגמרי מהאשה, אין זה נגד טבעי, להפך, זה היה טבעי, שלפי זכות החומר הטבעי שלי, שכל כך זיככתי אותו, עד שהפך להיות דק ספירי, ושבה בשרי לרוחני, ואיני במרכבת האנושי והבשרי כלל, והרי מטעם זה אני בעצמי פרשתי מדעתי, לכן ה' יתברך ציוה עלי לפרוש לגמרי מהאשה, ואני יכול לקיים בטבעי את מצוה ה' על פרישה זו, לכן גם אתם תדעו, שכשציוה ה' אתכם על העריות, ידע היודע כל, כי לזכך את המזג ולהנהיגה בדרך רוחנית על פי התורה, הוא דבר יאות ונאות, ואפשר בקל להתקיים כמו מניעת כל האיסורים של התורה, שכשם שכל האיסורים שציוה ה' הם בגדר טבע האדם, כך גם זה הוא בגדר טבע האדם. ומיושב דקדוק א' ב'. ובזה מיושב כל הדקדוקים שדקדקנו לעיל. ומבואר הכל בסייעתא דשמיא.

משך חכמה

פרשת אחרי מות – קדושים, מפרשת אחרי מות פסקא נה - ס

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' לא תשפ"ה טל: 03-5740046 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

(יח, ד-ו) - (ד) אֶת מִשְׁפָּטֵי תַעֲשׂוּ וְאֶת חֻקֵּי תִשְׁמְרוּ לְלַכֵּת בָּהֶם
אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם: (ה) וְשִׁמְרַתֶּם אֶת חֻקֵּי וְאֶת מִשְׁפָּטֵי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה
אֹתָם הָאָדָם וְחֵי בָהֶם אֲנִי ה':

מדוע כפל הכתוב את שני הפסוקים ומדוע יש שינויי לשון בניהם

(יח, ד ה) את משפטי תעשו ואת חקתי תשמרו ללכת בהם אני ה'
אלקיכם. ושמרתם את חקתי ואת משפטי אשר יעשה אתם
האדם וחי בהם אני ה'⁵. הביאור כך, דהאומה בכללה, תכליתה

הפרטי, כי הפרטי בלא צירוף הכללי אינו תכליתי כלל, כי ה' הוא אלוהים
של כלל האומה, ולכן האומה בכללותה תכליתה שיתנהגו על פי דרכי
התורה.

ב. ישנם שני סוגי מצוות, מצוות שבין אדם למקום ומצוות שבין אדם
לחבירו. והנה לכלל האומה, קשה לקיים מצוות שבין אדם לחבירו, שהם
המשפטים והנימוסים והמשטר, שתאות הבצע והממון גדולה, וקשה
שאומה שלמה תהיה נקיה במצוות המשפטים, מה שאין כן במצוות של
חוקים ודת יכולה האומה בכללותה לקיימם, וגם מצוות חוקיות הם סמל
של לאומיות האומה, וקל יותר לקיימם, מה שאין כן משפטים, וכשלושה
של ירושלים יוכיח, שהוכיח הנביא (ישעיה א, יב) מי ביקש זאת מידכם
רמוס חצרי כו' ועתה מרצחים כספך היה לסיגים כו', הרי שבחוקים היו
נזהרים ומקיימים כל מצוות הדתיות, רק במשפטים היו סוררים.

אבל היחיד הפרטי, קל יותר להחזירו בתשובה להיות זהיר במשפטים,
שמשיגים מצד השכל ומצד הנימוס, וכמו שאמרו (שבת לא, א) כל מה דסני
לך לחברך לא תעביד, ומטעם זה קראו בירושלמי (פאה, א, א. קידושין א,
ז) מצות כיבוד אב ואם מצוה קלה [א. ה. תמיה גדולה. דשם מבואר ששילוח
הקן הוא מצוה קלה וכיבוד אב מצוה חמורה. וצ"ע], מפני שהיא מושגת
מצד השכל הישר בלא ציווי דתי, ואמרו עליה (שם) שהיא כפריעת חוב.

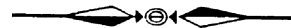
ובזה יתיישב מה שאמרו בקידושין (לד, ב) דמצות עשה שלא הזמן גרמא
נשים חייבות, שלומדים ממורא אב ואם, שאין הזמן גרמא ונשים חייבות,
ומקשה הש"ס, שנילף מתלמוד תורה לפטור. והקשו (תוס' שם, ד"ה ונילף)
הרי אם יש אפשרות להקיש לקולא ולחומרא, מקישין לחומרא, ומה פריך
הש"ס. אבל לאור המבואר שמורא וכיבוד אב ואם הם מצד הנימוס והשכל,
וכמעט שאין זה בגדר מצוה, רק בגדר משפט, וכן דריש רבי יהושע
במכילתא (בשלח, מסכת דויסע, פרשה א), על קרא (בשלח טו, כה) דשם
שם לו חוק ומשפט, משפט, זה כיבוד אב ואם, וכבר דרשו (בבא קמא טו,
א) דהוקשו אשה לאיש לכל משפטים שבתורה, דהוי כפריעת חוב, לכן

הרוחנית על פי התורה הוא יאות ונאות, וקל להתקיים כמניעת
כל האיסורים. ודו"ק⁴.

[נז]

⁴ תמצית דבריו: הטעם שציוה ה' למשה לומר לישראל, שכשם
שציוה עלי לפרוש מהאשה וקבלתי, כך אתם תקבלו, והרי משה
פרש מדעתו, כיון שידע ה' יתברך שיהיה קשה לישראל לפרוש
מעריות, לכן ציוה לומר להם שפרישה מעריות אינה נגד טבע
האדם, להפך, זה טוב לאדם, וכשם שאני פרשתי מדעתי, ואז
ציוה ה' עלי לפרוש, כי לפי זכות החומר שלי אינני כבשר ודם
שמסוגל לקרב לאשה, כך אתם בטבעכם, יכולים לפרוש
מהעריות. ועוד מבואר דברים בארוכה בפנים.

[נז]

⁵ [נז] (יח, ד-ו) " (ד) אֶת מִשְׁפָּטֵי תַעֲשׂוּ וְאֶת חֻקֵּי תִשְׁמְרוּ לְלַכֵּת בָּהֶם אֲנִי ה'
אֱלֹהֵיכֶם: (ה) וְשִׁמְרַתֶּם אֶת חֻקֵּי וְאֶת מִשְׁפָּטֵי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֹתָם הָאָדָם וְחֵי
בָהֶם אֲנִי ה' " ע"כ. ויש לדקדק: א. מה הוא כפל הלשון של פסוק ד' וה',
וחז"ל דרשו בזה דרשות ומובא ברש"י, אבל פשט הכתוב לא מובן. ב. מדוע
בפסוק ד' הקדים משפטים לחוקים, ובפסוק ה' הקדים חוקים למשפטים. ג.
מדוע בפסוק ד' כתוב עשה על משפטים ושמירה על חוקים, ובפסוק ה'
כתוב שמירה על חוקים ומשפטים, ומה ההבדל בין עשה לשמירה. ד. מדוע
בפסוק ה' כתוב "וחי בהם", ובפסוק ד' לא כתוב וחי בהם. ה. מדוע בפסוק
ה' כתוב, "אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֹתָם הָאָדָם וְחֵי בָהֶם", ולא בפסוק ד'.

וכדי לבאר זאת יש להקדים כמה הקדמות חשובות מאוד:

א. דהנה ישנם שני סוגים באנושות, האדם הפרטי וכלל האומה. והנה למרות
שחובת שמירת המצוות היא על כל יחיד ויחיד בפרט, מכל מקום, יש ציווי
על כללות האומה הישראלית שיתנהגו על פי דרכי ה', ושה' יהיה אלוהיהם,
שאם בכלל האומה יש עבירות, נענשין הכלל, ואין הקדוש ברוך הוא
מתייחס רק אל היחיד. והטעם בזה שאין ה' יתברך מיוחד שמו על האדם

משך חכמה

פרשת אחרי מות – קדושים, מפרשת אחרי מות פסקא נה - ס

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' לא תשפ"ה טל: 03-5740046 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

וכיבוד אב המה מצד הנימוס והשכל, וכמעט שאין זה בגדר מצוה, רק בגדר משפט. וכן דריש רבי יהושע במכילתא (בשלח, מסכתא דויסע, פרשה א) על קרא (שמות טו, כה) דשם שם לו חוק ומשפט, משפט, זה כיבוד אב ואם, וכבר דרשו דהוקשו אשה לאיש לכל משפטים שבתורה (בבא קמא טו, א), דהוי כפריעת חוב, ואתי שפיר]. והנה אצל רבים לא שייך לומר שיגדרו את הרבים בסייגים במשפטים, דמאי חזית לוותר על ממון זה יותר מממון זה, הלא אם כה יהא נוגע לזה ואם כה יהא נוגע לזה, אבל בחוקים שייך סייגים, שיאסרו שניות וכיוצא בזה, ויוסיפו מחול על הקודש, וישבתו מכל טורח, אבל בפרטי שייך לומר, שיעשה סייג גם למשפטים, כמו איוב שויתר משלו, ולמען תלך בדרך טובים (משלי ב, כ).⁶

[נח - המשך]

ישוב כל הדקדוקים

ובזה⁷ הכתובים מאירים, שמתחילה מדבר על כלליות האומה, ולכן אמר את משפטי תעשו [שזה צריך להזהיר קודם אצל הכלל,

ולא סייג למשפטים, שיוותר ממנום לחבריהם, דמאי חזית כו', מה שאין כן היחיד יכול לסייג עצמו בממון גם כן.

[נח - המשך]

⁷ [נח - המשך] ובוה מיושב כל הדקדוקים. דכפל הפסוקים "ד) אַתְּ מְשַׁפֵּטִי תַעֲשֶׂוּ וְאֵת חֻקֵּי תִשְׁמְרוּ לְלִבְּךָ אֲנִי ה' אֱלֹהֶיכֶם: (ה) וְשָׁמַרְתֶּם אֶת חֻקֵּי וְאֵת מִשְׁפָּטֵי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אִתְּם הָאֲדָם וְחֵי בְּהֶם אֲנִי ה'", הוא, שפסוק ד' בא להזהיר על כללות האומה, ופסוק ה' בא להזהיר על האדם הפרטי כלשון הכתוב "אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אִתְּם הָאֲדָם וְחֵי בְּהֶם", לכן כפלה התורה את שני הפסוקים, והקדימה התורה את האזהרה לאומה בכללותה, כי זה התכלית של האומה הישראלית, ואין ה' משרה שכינתו על היחיד, ומיושב דקדוק א' ה'.

ומטעם זה בפסוק ד' הקדים להזהיר על המשפטים, שהם מצוות נימוסיות, כי קשה לאומה בכללותה להזהר בהם, לכן תחילה מצווה על הדבר הקשה. ובפסוק ה' שמוזהר את היחיד, מקדים חוקים למשפטים, כיון שלאדם

שיתנהגו על פי דרכי התורה, וה' יהיה אלקיהם, כי אין ה' יתברך מיחד את שמו על הפרטי, כי הפרטי בלא צירוף הכללי אינו תכליתי כלל. והנה, האומה בכללה נקל אצלה להיות נזהר בחוקים, המה דברים הדתיים, מלהיות נזהר במשפטים, המה הנימוסיים והמשטר, חוקות הקבועים בשכל ובהנהגה הנכונה, וכשלונה של ירושלים יוכיח, שהוכיח הנביא (ישעיה א, יב) מי ביקש זאת מיזכם רמוס חצרי כו' ועתה מרצחים כספך היה לסיגים כו', הרי שבחוקים היו נזהרים ומקיימים כל מצוות הדתיות, רק במשפטים היו סוררים. אולם יחיד הפרטי, לו לבדו נקל להיות זהיר במשפטים, שמשגיגים מצד השכל ומצד הנימוס, וכמו (שבת לא, א) כל מה דסני לך לחברך לא תעביד, עד כי קראו בירושלמי (קידושין א, ז) מצות כיבוד אב ואם מצוה קלה, מפני שהיא מושגת מצד השכל הישר בלא ציווי דתי, ואמרו עליה (ירושלמי שם) שהיא כפריעת חוב [ולכן אתי שפיר מה דאמר בקידושין לד, ב דמצות עשה שלא הזמן גרמא ילפינן ממורא, דנשים חייבין. ופריך ונילף מתלמוד תורה לפטור, ותמהו (שם, תוס' ד"ה ונילף) דהא לחומרא בעי לאקושי, ובה מבואר, דמורא

שפיר מקשה, נלמד מתלמוד תורה לפטור, כי זה שאשה חייבת כמורא אין זה כמעט בגדר מצוה, אלא הוא דבר נימוסי ומובן.

ג. והנה כאשר מצווים את הרבים, לא שייך לומר להם שיעשו גדר לוותר על ממנום לאחרים לפני משורת הדין שלא להכשל בגזל וכדו', דמאי חזית לוותר על ממון זה יותר מממון זה, הלא אם כה יהא נוגע לזה, ואם כה יהא נוגע לזה, אבל בחוקים שייך סייגים, שיאסרו שניות וכיוצא בזה, ויוסיפו מחול על הקודש, וישבתו מכל טורח. אבל על האדם הפרטי אפשר לומר לו, שיעשה סייג גם למשפטים, כמו איוב שויתר משלו, ולמען תלך בדרך טובים (משלי ב, כ). ולאחר שלושה הקדמות הללו, נבואר לבאר את הפסוקים בפסקא הבאה.

⁶ תמצית דבריו: אין הקב"ה מיחד שמו על היחיד, אלא על כללות האומה, ותכלית כללות האומה הישראלית שיתנהגו על פי דרכי ה', ושה' יהיה אלוהיהם. ולכלל האומה קשה להזהר במשפטים, היינו ממונות, מאשר חוקי התורה. והיחיד הפך זה, שקשה לו לקיים חוקים, מה שאין כן משפטים, שהם דברים נימוסיים ומובנים לכל אדם. שמירה הוא לשון סייג, וסייג שייך להזהיר את האומה רק על חוקים, לתקן סייגים כשניות לעריות וכדו',

משך חכמה

פרשת אחרי מות – קדושים, מפרשת אחרי מות פסקא נה - ס

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' לא תשפ"ה טל: 03-5740046 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

[נט]

יח, ה) וְשִׁמְרָתָם אֶת חֻקֵּי וְאֶת מִשְׁפָּטֵי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֱתָם הָאֱדֹם
וְחֵי בָהֶם אֲנִי ה' :

איך מוכח לתוס', שפסוק זה לא איירי בעריות, אלא בכל התורה

יח, ה) וְחֵי בָהֶם⁹. סנהדרין דף ס, א תוספות ד"ה חוקות דהשתא
כו' ואף על גב דהאי קרא דפריך מיניה הש"ס כו' התם נמי

מצוות גם על כלאים. ואמרו בש"ס, מנא ליה, ואמר שמואל, דכתיב (ויקרא
יט, יט) "אֶת חֻקֵּי תִשְׁמְרוּ בְּהִקְדָּמָה לֹא תִרְבִּיעַ כְּלָאִים שָׂדֶךְ לֹא תִזְרַע כְּלָאִים
וּבְגָד כְּלָאִים שֶׁעָנָן לֹא יַעֲלֶה עָלֶיךָ", ומבאר רש"י, שכשהזהיר הכתוב על
כלאים פתח במילים "את חוקותי תשמרו", שאינו בכל התורה, אלא כאן
בכלאים, שמע מינא דבא לומר, את החוקות הללו שחקקתי כבר לבני נח
תשמרו, ואלו הן, שלא להרביע בהמה כלאים, ולא לזרוע כלאים, וללבוש
כלאי בגדים, מכאן שבני נח מצווין על הכלאים.

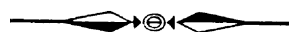
ומקשה הש"ס, והא כתוב בתורה "ושמרתם את חוקותי", וזה כולל את כל
חוקת התורה, וכי נאמר שבני נח נצטוו על כל חוקות התורה, ותיירץ הש"ס
"התם ושמרתם את חקתי דהשתא, הכא את חקתי תשמרו, חקים דמעיקרא
תשמרו". ומפרש רש"י, דשמואל לומד דוקא בגלל שכתוב חוקים לפני
שמירה, כבכלאים, שמשמע חוקים שכבר חקקתי לך לבני נח תשמרו, אבל
בכל התורה מקדים שמירה לחוקים, ומשמע חוקים שעכשיו חקקתי לכם.

והקשו התוס' (שם, ד"ה חוקות) הא כתיב כאן "אֶת מִשְׁפָּטֵי תַעֲשֶׂוּ וְאֶת
חֻקֵּי תִשְׁמְרוּ לְלִבְתָּם בָּהֶם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם", מקדים חוקים לשמירה, ותיירצו
התוס', דכיון דפרשה זו איירי בעריות לא קשה מידי, דגם בני נח נצטוו על
העריות (סנהדרין נו, א). והקשו התוס' הא קרא דמקשה הש"ס מיניה דכתיב
"ושמרתם את חוקותי" הוא הא דכתיב כאן פסוק ה', וכיון דאיירי בפרשת
עריות, מאי מקשה על שמואל, הא בני נח נצטוו על העריות. ותיירצו התוס'
"מסתבר, דבכל התורה איירי, דמסיים אשר יעשה אותם האדם וחי בהם"
עכ"ל. ויש לדקדק, איך יש ללמוד מדכתיב וחי בהם דאיירי בכל התורה
כולה, דלמא וחי בהם במצוות אלו, שהם לחיים ולא לצער, דעריות נפשו
של אדם מחמדתן (מכות כג, ב), וכדי שלא תעלה על דעתך שהם ניתנו
לצער, לכן בא הכתוב לומר שחי בהם ולא לצער, וכמו שמבואר בפסקא נו,
דהשמירה מעריות היא טובה לגוף גם בעולם הזה, וכיון שהכתוב איירי
בעריות, הרי בני נח נצטוו בהם, ומאי פריך הש"ס.

שבזה יפרצו תחילה], ואת חוקותי תשמרו [שבזה יעשו סייגים
וגדרים] ללכת בהם להתקיים בהם אני ה' אלקיכם, ואחר זה
הזהיר הפרטי, ושמרתם את חוקותי [שזה נגד השכל וצריך
להזהירו קודם], ואת משפטי, שבשניהם יעשה סייגים, אשר
יעשה אותם האדם וחי בהם, שיקנה חיי עלמא, שיפה קורת רוח
בעולם הבא יותר מכל חיי העולם הזה (אבות ד, יז), מה שאין כן
בהכלל, התכלית באומה בעולם הזה, כאשר האריכו הקדמונים.
ודו"ק⁸.

הפרטי קשה יותר לקיים מצוות חוקיות, ומיושב דקדוק ב'.
ומטעם זה, בפסוק ד' שמדבר על האזהרה על כללות האומה, כתוב עשייה
אצל משפטים ולא שמירה, דמשמעות שמירה הוא סייגים, ולא שייך
להזהיר את כלל האומה לעשות סייגים למצוות המשפטים כמבואר לעיל,
לכן על המשפט כתוב עשייה, ועל החוקים כתוב שמירה, כגון להוסיף
גדרים על ידי חכמי ישראל לתורה כמו שניות לעריות וכו', אבל בפסוק ה'
שמדבר לאדם הפרטי, כתוב שמירה על חוקים ומשפטים, שיעשה סייג גם
למשפטים, שזה שייך ביחיד, ומיושב דקדוק ג'. ומטעם זה, כשמצוה על
היחיד, כתוב "וחי בהם", היינו חיי העולם הבא, שיפה קורת רוח בעולם
הבא יותר מכל חיי העולם הזה (אבות ד, יז), מה שאין כן בכלל האומה,
אינו מדבר על שכר חיי עולם הבא של האומה, אלא על האדם הפרטי, כמו
שהאריכו בזה הקדמונים. ומבאר הכל בסייעתא דשמיא.

⁸ תמצית דבריו: פסוק ד' מזהיר את כלל האומה, שהוא התכלית,
לכן הקדים להזהיר על המשפטים, שקשה לאומה לפרוש מהם,
ולכן לא כתוב שמירה על המשפטים. ופסוק ה' מדבר ליחיד, לכן
הקדים חוקים, ולכן כתוב שמירה מסייגים במשפטים, שיחיד
יכול לתת סייג לעצמו בממון חברו. ועוד דברים נפלאים כמבואר
בפנים.

[נט]

⁹ [נט] (יח, ד-ה) – "ד) אֶת מִשְׁפָּטֵי תַעֲשֶׂוּ וְאֶת חֻקֵּי תִשְׁמְרוּ לְלִבְתָּם בָּהֶם אֲנִי
ה' אֱלֹהֵיכֶם: (ה) וְשִׁמְרָתָם אֶת חֻקֵּי וְאֶת מִשְׁפָּטֵי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֱתָם הָאֱדֹם וְחֵי
בָהֶם אֲנִי ה' ע"כ.

בסנהדרין (ס, א) איתא, דרבי אלעזר סובר שבני נח מצווין בכלל שבע

משך חכמה

פרשת אחרי מות – קדושים, מפרשת אחרי מות פסקא נה - ס

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' לא תשפ"ה טל: 03-5740046 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

בתורה (סנהדרין נט, א), ואינו מצווה על קידוש השם (סנהדרין עד, ב), אתי שפיר וחי בעריות גופיה¹⁰.

[ס]

(יח, ה) וְשִׁמְרָתָם אֶת חֻקֵּי וְאֶת מִשְׁפָּטֵי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֱתָם הָאָדָם וְחֵי בָהֶם אֲנִי ה'.

אמר ר"מ גוי שלומד תורה, הוא ככה"ג, ולמד מהאי קרא. מדוע אמר ככה"ג

(יח, ה) אשר יעשה אתם האדם וחי בהם כו'¹¹. אפילו בן נח שיושב ועוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול (סנהדרין נט, א).

נכרי ועוסק בתורה שהוא ככהן גדול, שנאמר אשר יעשה אתם האדם וחי בהם, כהנים לויים וישראלים לא נאמר, אלא האדם, הא למדת שאפילו נכרי ועוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול" ע"כ. אפשר לפרש הכתוב בגוי שעוסק בתורה, בפרשת עריות, כמו שאמרו בש"ס שם דדוקא בשבע מצוות בני נח הוא מותר לעסוק בתורה. ולפי זה, וחי בהם עולה על עסק התורה.

ועוד אפשר להעמיד בגוי ובערוה ממש, ואף על פי שגוי מצווה על העריות, מכל מקום, הוא אינו מצווה על קידוש ה' (סנהדרין עד, ב. וברמב"ם מלכים י, ב), לכן אתי שפיר וחי בעריות עצמן, דאם אונסין אותו אינו צריך למות על קידוש ה'. ולא קשה מיד.

¹⁰ תמצית דבריו: הטעם שכתבו התוס' בסנהדרין, כיון דכתוב וחי בהם משמע שאינו מדבר דוקא בעריות, טעמם, כיון דהסוגיא כשמואל, והוא לומד מוחי בהם שפיקוח נפש דוחה שבת, ובעריות הוא יהרג ואל יעבור, לכן בהכרח שהוא אינו בעריות. ויש בזה אריכות כמבואר בפנים.

[ס]

¹¹ [ס] (יח, ה) וְשִׁמְרָתָם אֶת חֻקֵּי וְאֶת מִשְׁפָּטֵי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֱתָם הָאָדָם וְחֵי בָהֶם אֲנִי ה' ע"כ. בסנהדרין (נט, א) תניא "היה רבי מאיר אומר, מניין שאפילו נכרי ועוסק בתורה שהוא ככהן גדול, שנאמר אשר יעשה אתם האדם וחי בהם, כהנים לויים וישראלים לא נאמר, אלא האדם, הא למדת שאפילו נכרי ועוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול" ע"כ. ויש לדקדק, מדוע

כתיבא, מכל מקום מסתברא דבכל התורה איירי, דמסיים אשר יעשה אותם האדם וחי בהם. כונתן נאותה לעניות דעתי, דלשמואל פריך, ושמואל סבר בסוף יומא (פה, ב), דפקוח נפש דוחה שבת ילפינן מן וחי בהם ולא שימות בהם, וזה לא מיירי על כורחך בעריות, דבעריות ייהרג ואל יעבור. אמנם להרמב"ם דקריבה ליכא רק לאו, אם כן אתי שפיר, דקאי על עריות ולא דקריבה, דמיירי ביה בתריה [ובכל זאת פריך שפיר, דבזה לא נאסרו בני נח]. אך עיין ביורה דעה סימן קנז, א ובביאורי הגר"א, דגם על לאו ייהרג ואל יעבור ודו"ק. ולרבי מאיר דבבן נח שעוסק

ונראה, דכיון דהש"ס מקשה על שמואל, ושמואל דורש ביומא (פה, ב) דפיקוח נפש דוחה שבת מדכתיב כאן "וחי בהם", ולא שימות בהם, וזה דוקא בשבת ולא בעריות, דבעריות ייהרג ואל יעבור (פסחים כה, א ועוד), וכיון דאיירי בשבת, הא בן נח אסור לשבות בשבת (סנהדרין נח, ב), ושפיר מקשה הש"ס דכתיב חוקתי במצוה שבני נח אינם מוזהרים בה.

אבל לפי שיטת הרמב"ם (איסורי ביאה כא, א), דסובר שקריבה לעריות יש רק לאו, אם כן חוזר הקושיא, מה מקשה הש"ס, הא אפשר לפרש את הכתוב וחי בהם בקריבה לעריות, שאין בזה ייהרג ואל יעבור, ואל תתמה איך נפרש דהכתוב איירי בקריבה, הא לא קשיא, דהרי הפסוק הבא מדבר מקריבה, דכתיב (ויקרא יח, ו, ו) "אִישׁ אִישׁ אֶל כָּל שֹׁאֵר בְּשָׂרוֹ לֹא תִקְרְבוּ לְגִלּוֹת עֶרְוָה אֲנִי ה'", ומכאן לומד הרמב"ם איסור קריבה בלאו, דז"ל (איסורי ביאה כא, א) "כל הבא על ערוה מן העריות דרך איברים, או שחבק ונשק דרך תאוה ונהנה בקרוב בשר, הרי זה לוקה מן התורה, שנאמר לבלתי עשות מחקות התועבות וגו' ונאמר לא תקרבו לגלות ערוה, כלומר לא תקרבו לדברים המביאין לידי גילוי ערוה" עכ"ל הרמב"ם.

אבל באמת הא לא קשיא, דאי אפשר לפרש האי קרא בבן נח בקריבה לעריות, דבן נח אינו מוזהר על קריבה לעריות רק על עריות ממש, כמבואר ברמב"ם (מלכים ט ה – ח) שאינו מונה במצוות עריות לבן נח אלא גילוי ערוה ממש. ובלאו הכי נמי לא קשיא, דמבואר ביורה דעה סימן קנז סעיף א' ברמ"א, דגם על לאו של קריבה הוא ביהרג ואל יעבור, ובביאור הגר"א ס"ק יד מביא לזה מקור מהגמרא, וכיון דכתיב וחי בהם על כורחך אינו בעריות ולא בקריבה לעריות.

ועל פי הא דתניא (סנהדרין נט, א) "היה רבי מאיר אומר, מניין שאפילו

משך חכמה

פרשת אחרי מות – קדושים, מפרשת אחרי מות פסקא נה - ס

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' לא תשפ"ה טל: 03-5740046 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

מחדש, ולזה אמר הרי הוא ככהן גדול, דקיימא לן דכהן גדול בן כהן גדול טעון משיחה (הוריות יא, ב), ואינו מנחיל מעלתו לבניו, ואינו כאהרן שזכה לבניו, ודו"ק היטב¹².

פירוש, שגר צדק שנתקדש בטבילה ומילה וקרבתו, כל זרעו קדושים בקדושת ישראל עד סוף הדורות, אבל גר תושב אינו זוכה לזרעו, והמה אינם כמו גרי תושב, אם לא שיקבלו מצוות

שהעוסק בתורה, אפילו גוי, גדולה מעלתו, אבל אין זכות וקדושה זו עוברת לזרעו אחריו.

¹² תמצית דבריו: הטעם שרבי מאיר אומר שגוי הלומד תורה הוא ככהן גדול, ולמד מהאי קרא, כיון שכהן גדול אינו מוריש לזרעו אחריו את כהונתו, וכשבנו נעשה כהן גדול צריך משיחה, כך גוי שעוסק בתורה והוא גר תושב, אין מעלתו מקדשת את זרעו, דלא כגר שזרעו אחריו לדורות עולם בקדושת ישראל.

נקט כהן גדול. ועוד דקצת תמוה שמשווה גוי לומד תורה לכהן גדול. ונראה, דהנה גר צדק שנתקדש בטבילה ומילה וקרבתו, נעשה כישראל לענין זה שכל זרעו קדושים בקדושת ישראל עד סוף הדורות, אבל גר תושב אינו זוכה לזרעו, וזרעו של גר תושב אין דינם כגר תושב אלא אם יקבלו עליהם מצוות שמקבל גר תושב, ומה שקיבל אביהם על עצמו אינו נותן לבניו ולזרעו אחריו דין של גר תושב. וזה רמזו חז"ל, דהנה תניא בהוריות (יא, ב) דמלך בן מלך אין צריך משיחה, שהמלכות עוברת בירושה לבן המלך, אבל כהן גדול בן כהן גדול צריך משיחה, וכהונת אביו אינה מקנה לו את קדושת כהונה גדולה לעולם, לפיכך אמר רבי מאיר שגר תושב הוא ככהן גדול, שמעלתו היא רק לבדו, ואינו מוריש מעלה זו לבניו ולזרעו אחריו, נמצא שזה שאמר שהוא ככהן גדול בא למעט מערכו מצד אחד, שאף על פי